LIDIA COLESNIC-CODREANCA

Institutul de Filologie
(Chişinău)

UNELE CONSIDERAŢII PRIVIND ORIGINEA *CONFLICTUL DIGLOSIC*

Abstract

Linguistic conflict refers to the context of diglosia, functional inequality of languages, but its origin should be found in bilingual situations.

Noţiunea *conflict lingvistic* sau *conflict diglosic* a apărut în studiile de specialitate prin anii ’60 ai secolului trecut, în cadrul noii direcţii de cercetare sociolingvistică, în Catalonia [1]. Şi anume, în cea a grupului *Catala sociolinguistica*, întemeiat de cercetătorii Ll. V. Aracil, R. Ll. Ninyoles, A. Badia, I. Mardarit şi F. Vallverdu, care au contribuit la revizuirea conceptelor de bază ale sociolingvisticii, au introdus multe concepte noi (cel de: macrosociolingvistică, diglosie, bilingvism diglosic, conflict lingvistic, substituţie lingvistică, normalizare ş.a. [2, p. 3], reieşind din condiţiile situaţiei de funcţionare conflictuală a celor două limbi: catalana şi castiliana (zisă: spaniolă).

La modul concret, F. Vallverdu [3] dezvoltă noul concept *conflict lingvistic*, introducându-l în circuitul sociolingvistic. Tot de conflictul lingvistic este preocupat, în mod deosebit, şi R.Ll. Ninyoles [4]. Ambii autori pornesc de la diglosie, situaţie lingvistică bazată pe repartiţia inegală a funcţiilor sociale ale catalanei şi castilianei pe parcursul istoriei. Adică, de la o funcţionare conflictuală a două limbi într-o comunitate. Inegalitatea funcţională a limbilor neapărat conduce, mai devreme sau mai târziu, la conflictul dintre limbile utilizate. După ei, *conflictul lingvistic* sau *conflictul diglosic* este confruntarea a două limbi clar diferenţiate, când una dintre limbi este dominantă din punct de vedere politic, având utilizare oficială, utilizare publică, iar cealaltă este dominată din punct de vedere politic. Cea mai simplă definiţie a conceptului o găsim în **Diccionari de sociolinguistica** (2001): „conflictul lingvistic este lupta între două comunităţi lingvistice pentru ocuparea sferei uzajului” [5].

Conflictul lingvistic, totdeauna, plasează faţă în faţă funcţiile sociale ale limbii, pe de o parte, şi controlul lingvistic şi conştiinţa lingvistică a societăţii, pe de altă parte. Interpretarea conflictului diglosic presupune neapărat dezvăluirea tuturor denaturărilor ideologice ale problemei, abordarea ei dinamică şi diacronică.

Ţinând cont de faptul că situaţiile conflictuale sunt o consecinţă a contactelor dintre limbi, care provoacă bilingvismul sau plurilingvismul, diglosia sau poliglosia,

BDD-A6935 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:02 UTC)

e binevenit să ne întrebăm: care este totuşi originea conflictului lingvistic? Unde trebuie căutată: în bilingvism, plurilingvism, care ţin mai mult de individ, sau în diglosie, poliglosie, care se referă mai mult la societate?

Paradoxal, chiar dacă diglosia este locul conflictului, considerăm că germenii unui viitor *conflict lingvistic* se conţin, totuşi, în bilingvism. Bilingvismul generează supremaţia uneia dintre limbi (abandonarea limbii materne în favoarea celei de a doua limbi), ideologia diglosică, repartiţia inegală a funcţiilor sociale ale uneia dintre cele două limbi dintr-o comunitate, substituţia lingvistică şi, în cele din urmă, conflictul.

Întrucât sociolingvistica, până a deveni ştiinţă lingvistică autonomă, a fost marcată timp îndelungat de o fluctuaţie terminologică, respectiv, şi termenul *conflict lingvistic* a fost tratat controversat. În unele lucrări, uneori, există tendinţa de a opune, pe de o parte, *bilingvismul* şi *diglosia*, iar pe de altă parte, *contactul* şi *conflictul*. Perspectiva din care este privit unul dintre conceptele acestor perechi de termeni, în plan teoretic, a condus la apariţia numeroaselor curente sociolingvistice, plasându-le uneori pe poziţii antagoniste. Alegerea unuia dintre termenii din perechile enumerate, în general, trădează opţiunea autorului pentru curentul sociolingvistic tradiţionalist sau pentru cel modernist, purist. Astăzi, în literatura de specialitate, prevalează totuşi puriştii.

Atunci când se vorbeşte despre bilingvism, fără a se face distincţie netă între cele două mari tipuri de bilingvism (individual şi social), se va susţine că fenomenul bilingvismului apare în situaţiile contactului dintre limbi şi, neapărat, se va confunda bilingvismul social cu diglosia, respectiv, se va ajunge la o tratare unilaterală şi injustă a conceptului. Deoarece va rămâne neglijat cel de-al doilea termen – conflictul. În plan macrosocietal, două limbi care se află în contact, de cele mai multe ori, se găsesc în situaţie de diglosie, şi nu de bilingvism, deoarece sunt supuse unei repartiţii funcţionale inegale, dirijate de o ideologie diglosică, care inevitabil provoacă conflictul diglosic. „Factorii evoluţiei conflictelor diglosice sunt, de cele mai multe ori, de ordin social sau politic decât pur lingvistic” [6, p. 89].

Aşa cum conflictul lingvistic ţine de diglosie, iar diglosia este o situaţie lingvistică instabilă, este cert că şi conflictul este un fenomen lingvistic instabil, care poate evolua din starea sa latentă în cea acută. Acutizarea conflictului se soldează cu rezolvarea lui, cu restabilirea funcţiilor sociale ale limbii dominate, cu normalizarea lingvistică. Uneori *un modus vivendi* conflictual (adică un conflict diglosic latent), cu timpul, poate favoriza apariţia unei noi identităţi conflictuale, dar multiple [6, p. 89].

Analiza dinamicii conflictelor lingvistice, după Henri Boyer, „cere o perspectivă istorică şi luarea în calcul nu numai a uzajului limbilor *in praesentia* într-o societate, ci şi a atitudinilor de influenţare asupra dinamicii acestor uzaje, în cadrul situaţiilor conflictuale, a raporturilor de dominanţă a limbilor *in praesentia*” [7, p. 18]. Limba dominată va dispărea definitiv în prezenţa limbii dominante, pentru că rezultatul unui conflict este neapărat *substituţia lingvistică*: limba A va fi substituită în toate sferele sociale de funcţionare prin limba B, iar rezistenţa opusă în favoarea limbii dominate,

BDD-A6935 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:02 UTC)

care nu este altceva decât conflictul, va impune normalizarea uzajului, adică limba va redobândi toate funcţiile sociale de care a fost privată, aşadar, va fi utilizată în toate anturajele vieţii sociale.

Perre Dumont şi Bruno Maurer, de asemenea, ne avertizează că „originea istorică a conceptului conflict diglosic a focalizat atenţia asupra situaţiilor lingvistice în care numai două limbi erau în opoziţie" [6, p. 81], adică în situaţie de diglosie.

Şi totuşi, ne întrebăm: putem vorbi despre conflict lingvistic numai în plan macrosocietal, numai în cadrul situaţiilor de diglosie, dirijate de glotopolitică sau mai sunt şi alţi factori nonpolitici, care pot alimenta un conflict dintre limbi în plan microsociolingvistic?

În susţinerea ideii că germenii unui conflict diglosic se conţin în bilingvism vine şi L. J. Calvet, care scrie că la originea conflictului dintre limbi poate sta „ideea superiorităţii unei limbi asupra alteia, care este purtătoare de argumente ideologice capabile a alimenta un conflict" [8, p. 42]. Astfel, diferenţierea lingvistică plasează adesea locutorii pe poziţii opuse, făcându-i să se confrunte cu ideea că limba interlocutorului său este neplăcută la rostire, este mai ineficace, inexactă, în fine, o consideră inferioară propriei limbi. Deci va avea o atitudine peiorativă faţă de acea limbă.

Acelaşi autor susţine că punctul iniţial al unui conflict lingvistic într-o societate este familia, mai cu seamă, cuplul bilingv, mixt. Anume aici se dă startul luptei pentru limba maternă a copiilor, care poate fi limba mamei, limba tatei, ambele limbi sau o a treia limbă. Aşa cum există un raport direct între familie şi societate, limba maternă a copiilor unui cuplu bilingv va fi tocmai acea limbă care este dominantă în societate. „Familiile plurilingve constituie un loc important al conflictului lingvistic" [8, p. 101].

În acest context, invocăm o singură atitudine tradiţionalistă vizând contactele dintre limbi şi fenomenele provocate de ele, şi anume, pe cea a lui William F. Mackey, renumit prin impunătoarele sale studii asupra bilingvismului. Când vorbeşte despre efectul bilingvismului asupra grupului social, adică asupra comunităţii sau naţiunii, renumitul sociolingvist afirmă că „bilingvismul propagat într-o manieră inteligentă, poate face să apară în sânul unei naţiuni multilingve sentimentul apartenenţei la una şi aceeaşi naţiune" [9, p. 39]. Atunci când se optează pentru bilingvism (social), inevitabil este omis termenul conflict lingvistic. Dar, acelaşi autor este contrazis de propriile-i teze de mai târziu: când afirmă că comunitate bilingvă nu poate exista, pentru că acea comunitate nu este o colecţie de indivizi bilingvi. Câţi locutori bilingvi există în ea?

Aşadar, controversele privind originea conflictului diglosic ţin de atitudinea cercetătorilor faţă de tratarea obiectivă a celor două concepte majore ale sociolingvisticii: *bilingvismul* şi *diglosia*. Dacă nu recunoaştem existenţa diglosiei în cadrul unei comunităţi bi/sau plurilingve, vom nega şi existenţa conflictului lingvistic (diglosic). În ce ne priveşte, nu-l putem nega, deoarece şi noi facem parte din numeroasele generaţii de vorbitori de limbă română din spaţiul lingvistic dintre Prut şi Nistru care am crescut şi ne-am format în diverse stadii, mai atenuate sau mai acutizate, ale îndelungatului conflict lingvistic român-rus.

BDD-A6935 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:02 UTC)

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Georg Kremnitz. *Sprachen in Konflikt*. *Theorie und Praxis der Katalanischen Soziolinguistik*. – Tübingen, Eine Textaus wahl, 1979.

2. T. Kriucicova, B. Narumov. *Zarubejnaia soțiolingvistica*. – Ghermania-Ispania, Moscova, 1991.

3. F. Vallverdu. *Dues llengues*: *dues fonctions*? – Barcelona, 1970; *Aproximacio critica a la sociolinguistica catalana*. – Barcelona, 1980.

4. R. L. Ninyoles. *Conflicte linguistic valencia*. – Valencia, 1969.

5. Francesc Ruiz i San Pascual, Roza Sanz i Ribelles, Jordi Sole i Camardons. *Diccionari de sociolinguistica*. – Barcelona, 2001.

6. P. Dumont, B. Maurer. *Sociolinguistique du francais en Afrique francophone*. – Edicef, 1995.

7. H. Boyer. *Introduction a la sociolinguistique*. – Paris, Dunod, 2001.

8. L.-J. Calvet. *La guerre des langues et les politiques linguistiques*. – Paris, 1999.

9. W. F. Mackey. *Bilinguisme et contact des langues*. – Paris, 1976.

BDD-A6935 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:02 UTC)